

Najda, Andrzej Jacek

Prorocki charakter powołania Pawła

Studia Teologiczne 26, 171-187

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. ANDRZEJ JACEK NAJDA

PROROCKI CHARAKTER POWOŁANIA PAWŁA

Treść: 1. O powołaniu w Piśmie świętym; 2. Powołanie Pawła według Dziejów Apostolskich; 3. Powołanie Pawła w jego listach.

Powołanie jest bardzo ważną sprawą w życiu każdego człowieka, wobec której nie można przejść obojętnie. Przychodzi czas, gdy trzeba zastanowić się nad swoją życiową drogą, którą chce się pójść, to znaczy, co chce się robić, jaki cel pragnie się osiągnąć, aby zrealizować swoje marzenia i być szczęśliwym. Pod pozorem tych myśli i pragnień kryje się problem właściwego odczytania własnego powołania i osobistej odpowiedzi człowieka na to powołanie. W dobrym odczytaniu własnego powołania pomocne mogą być teksty Pisma świętego mówiące o powołaniu poszczególnych ludzi, grup czy narodów.

1. O powołaniu w Piśmie świętym

Powołanie w rozumieniu Pisma świętego jest bezpośrednim i nieoczekiwanym głosem Bożym skierowanym do człowieka, który zostaje wezwany przez Boga do ścisłej współpracy i postawiony w zupełnie nowej relacji do Boga i do innych ludzi¹. Powołanie jako ukonkretnienie Bożego wybrania (por. Jr 1,5; Iz 42,1; 49,1,7; Ga 1,15; Rz 1,1; 1Kor 15,10) zawiera w sobie zawsze posłannictwo do służby Bogu i innym ludziom (por. Iz 6,8; 42,6; Jr 1,5; Ez 2,1; Ga 1,16; 2,7; 1Kor 1,17; Rz 1,9; 15,16)². W Starym Testamencie bardzo wymowne są opisy powołań patriarchów, sędziów, królów, a przede

¹ Por. R. KRATZ, *Berufung*, w: M. GÖRG – B. LANG (red.), *Neues Bibel-Lexikon I*, Zürich – Düsseldorf 1991, 275-276; E.J. SCHNABEL, *Berufung/Ruf*, w: H. BURKHARDT – F. GRÜNZWEIG – F. LAUBACH – G. MAIER (red.), *Das Große Bibel Lexikon I*, Wuppertal – Gießen 1987, 190-191; H. LANGKAMMER, *Mały słownik biblijny*, Wrocław 2006, 248.

² Najbardziej jest to widoczne w powołaniach starotestamentalnych proroków. Dokładnie o posłaniu proroków A.J. NAJDA, „Geh!” *Zur Sendung durch Gott bei den alttestamentlichen Propheten*, w: *Collectanea Theologica A 77. Fasciculus specialis 2007*, 21-50.

wszystkim proroków³. W Nowym Testamencie powołującym jest sam Bóg (por. Rz 8,30; 1Kor 1,9) oraz Jezus Chrystus, który powołuje nie tylko swoich uczniów (Mk 1,16-20; Mt 4,18-22; Łk 5,1-11; J 1, 35-51), lecz także grzeszników (Mk 2,17; Mt 9,13; Łk 5,32) i pogan (Mt 22,1-14; Łk 14,15-24; Rz 1,5)⁴. Wszyscy ludzie powołani są zaś do Królestwa Bożego (por. Mk 1,14n; 8,34; Mt 4,17; 16,24). Na szczególną uwagę zasługują jednak opisy powołań pojedynczych osób, a zwłaszcza apostołów, którzy otrzymują zadanie, aby być „rybakami ludzi” (Mk 1,17; Mt 4,19; por. Łk 5,10) i głosić Ewangelię (Mk 16,15)⁵.

Najwięcej miejsca poświęca Nowy Testament powołaniu apostoła Pawła, które dokonało się pod Damazkiem. Dzieje Apostolskie w trzech miejscach (9,1-19; 22,6-16; 26,12-18) podają obszerne relacje o tym, jak Zmartwychwstały Jezus stanął na drodze Szawła i powołał go na apostoła pogan. Sam Paweł w swoich listach wspomina tylko krótko o tym wydarzeniu⁶. Już pobieżna lektura tych tekstów, a zwłaszcza opisów zawartych w Dziejach Apostolskich, pozwala dostrzec w powołaniu Pawła analogie do powołań proroków w Starym Testamencie.

2. Powołanie Pawła według Dziejów Apostolskich

Dzieje Apostolskie w trzech miejscach (Dz 9,1-19a; 22,6-16; 26,12-18) przytaczają opis wydarzenia pod Damazkiem, podczas którego Paweł został powołany przez Zmartwychwstałego Chrystusa.

2.1. Relacje Dziejów Apostolskich

Po raz pierwszy pojawia się Paweł w Dziejach Apostolskich przy kamienowaniu Szczepana (7,58; 8,1). Występuje on tam pod hebrajskim imieniem Szaweł, u stóp którego świadkowie bluźnierstwa złożyli swoje szaty przed rozpoczęciem kamienowania Szczepana (7,58). Szaweł zgadzał się też

³ Por. G. FISCHER, *Berufung (AT)*, w: J.B. BAUER – J. MARBÖCK – K.M. WOSCHITZ (red.), *Bibeltheologisches Wörterbuch*, Graz – Wien – Köln ⁴1994, 71-72.

⁴ Por. A.J. NAJDA, *Der Apostel als Prophet. Zur prophetischen Dimension des paulinischen Apostolats (EHS XXIII/784)*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien 2004, 41.

⁵ Por. J.M. NÜTZEL, *Berufung (NT)*, w: J.B. BAUER – J. MARBÖCK – K.M. WOSCHITZ (red.), *Bibeltheologisches Wörterbuch*, Graz – Wien – Köln ⁴1994, 72-75, 74n.

⁶ Por. J. GNILKA, *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, Kraków 2001, 51-61.

na zabicie Szczepana (8,1)⁷. Po tych wydarzeniach – jak relacjonują Dzieje Apostolskie – wybuchło w Kościele jerozolimskim wielkie prześladowanie (8,2). Chrześcijanie opuścili miasto udając się w dalsze zakątki Judei oraz do Samarii, aby uniknąć więzienia i śmierci. W Jerozolimie pozostali tylko apostołowie (8,1), ponieważ uważano ich za Hebrajczyków⁸. W prześladowanie chrześcijan włączył się bardzo aktywnie Szaweł, który „niszczył Kościół, wchodząc do domów porywał mężczyzn i kobiety, i wtrącał do więzienia” (8,3)⁹.

Imię Szawła siało grozę wśród chrześcijan (por. Dz 9,1). Dyszał on „żądzą zabijania uczniów Pańskich” (9,1), którzy – zdaniem synagogi – „jako nowe stronnictwo lub bractwo dołączyli do już istniejących”¹⁰ i rozbijali jedność judaizmu. Szaweł udał się do arcykapłana, aby otrzymać listy do synagog w Damaszku, „by mógł uwięzić i przyprowadzić do Jerozolimy mężczyzn i kobiety, zwolenników tej drogi, jeśli by jakichś znalazł” (9,2)¹¹.

Szaweł wraz z towarzyszami wyruszył w drogę do Damaszku. Gdy zbliżali się już do miasta „oślniła go nagle światłość z nieba” (9,3), która była jaśniejsza od słońca (por. 26,14). Pod wpływem tego zjawiska Szaweł i jego towarzysze (9,4; por. 26,14) upadli na ziemię. Szaweł usłyszał głos (9,4), który mówił do niego w języku hebrajskim (por. 26,14): „Szawle, Szawle, dlaczego Mnie prześladujesz?”. Nie wiedział on jednak, kto mówi do niego, zapytał więc: „Kto jesteś Panie?” (9,5a). W odpowiedzi usłyszał słowa: „Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz. Wstań i wejdź do miasta, tam ci powiedzą, co masz czynić” (9,5b-6)¹². Towarzysze Szawła, którzy nikogo nie widzieli, a jedynie słyszeli głos „oniemieli ze zdumienia” (9,7). On zaś powstał, otworzył oczy, a że nic nie widział został zaprowadzony do Damaszku. Z powodu światła, które go ogarnęło przez trzy dni nic nie widział, nic nie jadł ani nie pił (9,9).

⁷ Por. J. ZMIJEWSKI, *Die Apostelgeschichte* (RNT), Regensburg 1994, 339-344; E. DĄBROWSKI, *Dzieje Apostolskie. Wstęp – Przekład z oryginału. Komentarz*, Poznań 1961, 288n.

⁸ Por. G. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte. I. Teil: Einleitung. Kommentar zu Kap. 1,1 – 8,40* (HThK V/1), Freiburg – Basel – Wien 1980, 478n.

⁹ Por. R. PESCH, *Die Apostelgeschichte. 1. Teilband. Apg 1 – 12* (EKK V/1), Zürich – Einsiedeln – Köln – Neukirchen-Vluyn 1986, 266; E. DĄBROWSKI, dz. cyt. 289n.

¹⁰ J. GNILKA, dz. cyt. 47n.

¹¹ Por. W. ECKEY, *Die Apostelgeschichte. Der Weg des Evangeliums von Jerusalem nach Rom. Teilband 1: Apg 1,1 – 15,35*, Neukirchen-Vluyn 2000, 212n; J. GNILKA, dz. cyt. 51, uważa, że „Paweł i jego towarzysze mieli... zamiar wybić dysydemtom z głowy nowość i nakłonić ich do zarzucania rozumienia Prawa, które naruszało świętość Izraela. Z pewnością nie mieli zamiaru ograniczyć się do dyskusji. Sądy synagogałne mogły wymierzać kary”.

¹² Por. D. DORMEYER – F. GALINDO, *Die Apostelgeschichte. Ein Kommentar für die Praxis*, Stuttgart 2003, 145n; J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 379n.

W Damaszku zaś mieszkał Ananiasz, uczeń Chrystusa, który otrzymał w widzeniu polecenie, aby udał się do domu Judy na ulicę Prostą i tam zapytał o Szawła z Tarsu, który właśnie się modli (9,10n). Ananiasz, który posłusznie odpowiada zwracającemu się do niego Chrystusowi: „jestem Panie” (9,10), zgłasza swoje zastrzeżenia, co do osoby Szawła i jego wcześniejszej działalności. Przypomina on krzywdy, które wyrządził Szaweł wyznawcom chrześcijaństwa w Jerozolimie oraz cel jego przybycia do Damaszku – uwięzienie wyznawców Chrystusa (9,13n)¹³. W odpowiedzi Ananiasz usłyszy nakaz: „idź!”. Chrystus ujawni też cel swojego działania: „bo wybrałem sobie tego człowieka za narzędzie. On zaniesie imię moje do pogan i królów, i do synów Izraela. I pokażę mu, jak wiele będzie musiał wycierpieć dla mego imienia” (9,16n)¹⁴.

Warto tu zauważyć, że Chrystus wypowiada te słowa mówiąc do Ananiasza, a nie do Szawła, którego On powołuje. Szaweł jako narzędzie Boże został wybrany i powołany oraz zostanie posłany, aby głosił Chrystusa wszystkim ludziom: poganom, królom i Izraelitom. Misja ta nie będzie łatwa. Dla Chrystusa będzie musiał Szaweł wiele wycierpieć¹⁵. Ananiasz wypełnia polecenia Pana. Idzie i odnajduje Szawła, któremu wyjaśnia, że przysłał go Pan Jezus, który ukazał się Szawłowi w drodze (9,17). Ananiasz kładzie na niego ręce, udziela mu chrztu i daru Ducha Świętego. Szaweł odzyskuje wzrok, spożywa posiłek i wzmacnia swoje siły (9,18n)¹⁶. Pozostaje najpierw „jakiś czas” (9,20) z chrześcijanami w Damaszku i zaczyna realizować swoje powołanie głosząc Ewangelię Jezusa Chrystusa¹⁷.

O wydarzeniu pod Damaszkiem opowiadają Dzieje Apostolskie jeszcze dwa razy: w Dz 22,6-16, gdy Paweł przemawia w Jerozolimie do Żydów stojąc na schodach przed twierdzą Antonia, oraz w Dz 26,12-18, w mowie Pawła przed królem Herodem Agryppą II. W relacjach tych można dostrzec pewne różnice w stosunku do opowiadania z Dz 9,1-19a¹⁸. I tak

¹³ Por. A. WEISER, *Die Apostelgeschichte. Kapitel 1 – 12* (ÖTK 5/1), Gütersloh – Würzburg 1981, 224; E. DĄBROWSKI, dz. cyt. 301.

¹⁴ Por. G. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte. II. Teil: Einleitung. Kommentar zu Kap. 9,1 – 28,31* (HThK V/2), Freiburg – Basel – Wien 1982, 29n; K. ROMANIUK – A. JANKOWSKI – L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu I*, Poznań – Kraków 1999, 640.

¹⁵ O swoich cierpieniach i przeciwnościach związanych z pełnieniem posługi apostołskiej mówi Paweł wielokrotnie w swoich listach. Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 152-165.

¹⁶ Por. W. ECKEY, dz. cyt. 218.

¹⁷ Por. R.J. DILLON, *Dzieje Apostolskie*, w: R.E. BROWN – J.A. FITZMYER – R.E. MURPHY (red.), *Katolicki Komentarz Biblijny*, Warszawa 2004, 1177-1250, 1212n.

¹⁸ Por. J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 375n; W. ECKEY, dz. cyt. 209-212.

w przemówieniu do Żydów Paweł mówiąc o swoim powołaniu powie, że pod Damaszkiem jego towarzysze widzieli światło, ale nie słyszeli głosu, który mówił do Pawła (22,9; por. 9,7). Paweł zapytał też Chrystusa: „Co mam czynić, Panie?” (22,10). W tej wersji to Ananiasz oznajmia Pawłowi treść jego posłania: „Bóg naszych ojców wybrał cię, abys poznał Jego wolę i ujrzał Sprawiedliwego i Jego własny głos usłyszał. Bo wobec wszystkich ludzi będziesz świadczył o tym, co widziałeś i słyszałeś” (22,14n; por. 9,15n). Paweł ma być świadkiem Chrystusa wobec wszystkich ludzi¹⁹. Po powrocie do Jerozolimy, gdy modlił się w świątyni ujrzał Paweł Chrystusa (22,17n), który nakazał mu opuścić miasto i posłał go „daleko, do pogan” (22,21)²⁰.

W mowie zaś przed królem Herodem Agrypą II (26,12-18) Paweł odwołując się do swego powołania pod Damaszkiem zaznaczy, że Chrystus mówił do niego po hebrajsku (26,14). Oprócz pytania: „Dlaczego mnie prześladujesz?” Chrystus doda jeszcze przysłowie: „Trudno ci wierzyć przeciwko ościeniowi”, które oznacza bezcelowy i daremny opór. Paweł znajduje się bowiem w mocy Pana i nie może odmówić przyjęcia powołania²¹. Chrystus wyjaśni również, że ukazał się Pawłowi, aby go powołać na swego sługę i świadka tego, co zobaczył oraz tego, co zostanie mu objawione (26,16). Zmartwychwstały Jezus zapewnia też Pawła o swojej obecności z nim i o obronie: „Obronię cię przed ludem i przed poganami, do których cię posyłam, abys otworzył im oczy i odwrócił od ciemności do światła, od władzy szatana do Boga. Aby przez wiarę we Mnie otrzymali odpuszczenie grzechów i dziedzictwo ze świętymi” (26,17n). Tym słowom Paweł nie mógł się sprzeciwić, podjął swoje powołanie głoszenia Jezusa Chrystusa oraz bycia Jego sługą i świadkiem²².

¹⁹ Por. W. ECKEY, *Die Apostelgeschichte. Der Weg des Evangeliums von Jerusalem nach Rom. Teilband 2: Apg 15,36 – 28,31*, Neukirchen-Vluyn 2000; 519n; R.J. DILLON, dz. cyt. 1238.

²⁰ Por. R. PESCH, *Die Apostelgeschichte. 2. Teilband. Apg 13 – 28 (EKK V/2)*, Zürich – Einsiedeln – Köln – Neukirchen-Vluyn 1986; 235n; J. GNILKA, dz. cyt. 53n.

²¹ Por. J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 846n; W. ECKEY, *Die Apostelgeschichte II* 547.

²² Por. R. PESCH, *Die Apostelgeschichte II* 269n; K. ROMANIUK – A. JANKOWSKI – L. STACHOWIAK, dz. cyt. 694.

2.2. Prorocki wymiar powołania

Łukasz przedstawia w *Dziejach Apostolskich* „kontynuację przepowiadania od proroków do Jezusa i od Jezusa, poprzez Jego apostołskich świadków, do właściwego misjonarza pogan Pawła”²³, a apostołów umieszcza „w jednej linii” ze starotestamentalnymi prorokami. Apostołowie, którzy głoszą realizację i wypełnienie się zapowiedzi prorockich, występują jako „prorocy czasu mesjańskiego”²⁴. Dotyczy to zwłaszcza apostoła Pawła, którego prorocki obraz kreślą *Dzieje Apostolskie*²⁵.

Łukasz opisuje wyraźnie powołanie apostoła Pawła w oparciu o powołania prorockie Starego Testamentu²⁶. Trzy razy jest mowa o wydarzeniu pod Damazkiem, które przedstawione jest w sensie historii powołania prorockiego (Dz 9,1-19a; 22,6-16; 26,12-18)²⁷. We wszystkich trzech opisach użyty został specjalny schemat, który można odnaleźć przy powołaniach prorockich, czy też przy objawieniach w Septuagincie (np. Rdz 46,2; Wj 3,4-10; Iz 6,1n)²⁸ i we wczesnym judaizmie²⁹.

W Łukaszkowych opisach powołania Pawła następujące elementy odpowiadają powołaniom starotestamentalnych proroków:

— Przebieg powołania dokonuje się w formie wizji, jak w Iz 6,1-10; Jr 1,4-10; Ez 1-3.

²³ Tak G. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte I* 137. Por. też K. OBERMEIER, *Die Gestalt des Paulus in der lukanischen Verkündigung. Das Paulusbild der Apostelgeschichte* (Diss.), Bonn 1975, 249-259; M. DÖMER, *Das Heil Gottes. Studien zur Theologie des lukanischen Doppelwerkes* (BBB 51), Köln – Bonn 1978, 138.

²⁴ Tak O. BETZ, *Propheten (im Judentum und NT)*, w: *Calwer Bibellexikon II*, Stuttgart 2003, 1084-1088, 1086.

²⁵ O prorockiej świadomości Pawła por. A.J. NAJDA, *Apostel* 92-119.

²⁶ Dokładnie na ten temat: H.M. STORM, *Die Paulusberufung nach Lukas und das Erbe der Propheten. Berufen zu Gottes Dienst* (ANTI 10), Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien 1995, 317-333; C. BURCHARD, *Der dreizehnte Zeuge. Traditions- und kompositionsgeschichtliche Untersuchungen zu Lukas' Darstellung der Frühzeit des Paulus* (FRLANT 103), Göttingen 1970, 51-130; V. STOLLE, *Der Zeuge als Angeklagter. Untersuchungen zum Paulusbild des Lukas* (BWANT 102), Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1973, 165-212; M. HENGEL – A.M. SCHWEMER, *Paulus zwischen Damaskus und Antiochien. Die unbekanntesten Jahre des Apostels* (WUNT 108), Tübingen 1998, 63-72; K. OBERMEIER, dz. cyt. 97-117; W. SCHMITHALS, *Die Berichte der Apostelgeschichte über die Bekehrung des Paulus und die »Tendenz« des Lukas*, w: *ThViat* 14 (1977/1978), 145-165.

²⁷ Por. J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 375.

²⁸ Por. A.J. NAJDA, *Prophetie und Propheten in der Apostelgeschichte*, w: C.G. MÜLLER (red.), *Licht zur Erleuchtung der Heiden und Herrlichkeit für dein Volk Israel. Studien zum lukanischen Doppelwerk. Festschrift für Josef Zmijewski* (BBB 151), Hamburg 2005, 211-226, 222.

²⁹ Por. G. LOHFINK, *Paulus vor Damaskus* (SBS 4), Stuttgart 1965, 56n.

— Powiązana z wizją audycja dokonuje się w ramach dialogu, w którym Chrystus rozpoczyna rozmowę z powoływanym, podobnie jak w starotestamentalnych teofaniach, a w szczególności w powołaniach prorockich (por. Rdz 31,11; 46,2; Wj 3,4; Iz 6,8; Jr 1,4n; Ez 2,1).

— Pan (κύριος) zwraca się do Pawła po imieniu: „Szawle, Szawle” (Dz 26,14), a więc tak jak Bóg zwraca się do proroków w Starym Testamencie (por. 1Sm 3,6).

— Motyw światła³⁰, które nagle ogarnia Pawła (Dz 9,3; 22,6; 26,13) wskazuje – podobnie jak u Ezechiela (Ez 1,4-28) – na charakter teofanijny powołania³¹.

— Upadnięcie Pawła na ziemię (Dz 9,4; 22,7; 26,14) jest wyrazem przerażenia z powodu interwencji ponadziemskiej, tj. interwencji Boga³², podobnie jak w Ez 1,28; Dn 8,17, 10,9.

— Boże wybranie Pawła realizuje się w fakcie powołania (Dz 9,15; 22,14), podobnie jak u proroków (por. Jr 1,5; Iz 42,1; 49,7).

— Paweł czuje się niegodny i niezdolny, żeby być powołanym przez Boga, ponieważ prześladował chrześcijan (Dz 9,13n; 22,4n; 19n; 26,9.11), podobnie jak starotestamentalni prorocy uważają się za niegodnych (por. Jr 1,6; Iz 6,5; Am 7,14n; Jon 1,3n; 4,2).

— Pytanie Pawła w Dz 22,10: „Co mam czynić?”, w którym wyraża on swoją gotowość przyjęcia Bożego powołania i posłania oraz odpowiedź Chrystusa, przypominają dialog Jahwe z prorokiem Izajaszem, a zwłaszcza pytania Boga: „Kogo mam posłać, kto pójdzie dla nas?”, na które prorok odpowie: „Panie, oto jestem, poslij mnie!” (Iz 6,8).

— Zadanie powierzone Pawłowi przez Boga (Dz 9,6.15n; 22,10.15; 26,17n) jawi się – podobnie jak u starotestamentalnych proroków – jako rezultat towarzyszącej powołaniu wizji lub audycji (por. Iz 6,9b; Jr 1,10; Ez 2,3).

— W momencie powołania Paweł otrzymuje także treść objawienia, które ma głosić, podobnie jak starotestamentalni prorocy (Jr 1,7; Ez 2,8-3,3.10; Am 7,14n)³³.

— Wg Dz 22,21 (por. 9,15; 26,17) Paweł jest posłany do pogan (ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἕξαποστελῶ σε)³⁴, podobnie jak Jeremiasz (LXX: Jr 1,5: pro-

³⁰ Por. L. RYKEN – J.C. WILHOIT – T. LONGMAN III (red.), *Słownik symboliki biblijnej*, Warszawa 2003, 984-988.

³¹ Por. J. ROLOFF, *Die Apostelgeschichte* (NTD 5¹⁸), Göttingen – Zürich 1988, 149.

³² Por. J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 378.

³³ Por. A.J. NAJDA, *Prophetie* 223.

³⁴ Por. C. BURCHARD, dz. cyt. 161-168.

φήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε)³⁵, który będzie prorokiem narodów, tzn. posłany nie tylko do narodu izraelskiego, lecz także do narodów pogańskich³⁶.

— Apostoł, podobnie jak starotestamentalni prorocy, będzie wyposażony w Bożego Ducha (Dz 9,17; 13,2.4.52; por. 1Sm 10,6-10; 19,20-24; 2Krl 2,16; Oz 9,7; Mi 3,8; Ez 3,12.14; 8,3; 11,5)³⁷.

— Paweł otrzymuje też od Boga bezpośrednią obietnicę obrony i pomocy (Dz 26,17; 18,9n), tak jak Jeremiasz (Jr 18,19; 15,20; 30,11) czy Ezechiel (Ez 2,6; 3,8n).

— Paweł zostaje ustanowiony sługą (Dz 26,16), co przypomina o Słudze Bożym w księdze proroka Deuteroizajasza (Iz 42,7.16; 49,5).

— Osłepnięcie apostoła (Dz 9,8; 22,11), którego nie należy rozumieć jako kary, ale „jako rezultat tego objawienia”, a także jako „wyraz jego zupełnej bezradności”³⁸, przypomina powołanie Izajasza (6,7) czy też wizję zjedzonej księgi oraz siedem dni osłupienia proroka Ezechiela (2,8 -3,3; 3,15).

— Poza tym Łukasz wykorzystuje terminy, które występują także w prorockich powołaniach w Septuagincie, takie jak „widzieć” (ὄραν – Dz 22,15; por. Iz 6,1; Ez 1,1.28; 2,9), „mówić” (λέγειν – Dz 9,4; 22,7; 26,14; por. Iz 6,8; Jr 1,4.7), „pójść” (πορεύεσθαι – Dz 9,15; 22,10; 22,21; por. Iz 6,9), „posyłać” (ἀποστέλλειν – Dz 26,17; por. Iz 6,8; czy ἔξαποστέλλειν – Dz 22,21; por. Jr 1,7; Ez 2,3)³⁹.

3. Powołanie Pawła w jego listach

W swoich listach Paweł wspomina o własnym powołaniu w czterech miejscach: w Ga 1,15n; 1Kor 9,1; 1Kor 15,8 i 2Kor 4,6. W porównaniu jednak do długich opisów Dziejów Apostolskich można odnieść wrażenie, że Paweł mówi o swoim powołaniu tylko mimochodem. Nigdzie nie podaje apostoł dokładnej relacji o wydarzeniu pod Damazkiem. Prawdopodobnie zakłada on, że wierni wspólnot, do których pisze są dobrze zorientowani w tym, co wydarzyło się z nim pod Damazkiem i dlatego nie potrzebuje o tym dużo opowiadać⁴⁰.

³⁵ W Dz 13,47 Chrystus powierza Pawłowi zadanie Sługi Bożego z księgi Deuteroizajasza (Iz 49,6): „Ustanowiłem Cię światłością dla pogan, abyś był zbawieniem aż po krańce ziemi”.

³⁶ Por. W. RAKOCY, *Paweł Apostoł Żydów i pogan. Łukaszczy obraz powstania i rozwoju Pawłowych wspólnot*, Kraków 1997, 210-216.

³⁷ Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 77-82.

³⁸ J. ZMIJEWSKI, dz. cyt. 381.

³⁹ Por. A.J. NAJDA, *Prophetie* 224.

⁴⁰ Por. J. GNILKA, dz. cyt. 55.

Niewątpliwie do wydarzenia spod Damaszku nawiązuje Paweł także wtedy, gdy w preskryptach listów przedstawia siebie jako „Paweł, sługa Chrystusa Jezusa, z powołania apostoła, przeznaczony do głoszenia Ewangelii Bożej” (Rz 1,1)⁴¹, „Paweł, z woli Bożej powołany na apostoła Jezusa Chrystusa” (1Kor 1,1), „Paweł, z woli Bożej apostoł Chrystusa Jezusa” (2Kor 1,1), „Paweł, apostoł nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych” (Ga 1,1), czy gdy wprost nazwie siebie „apostołem pogan” (Rz 11,13)⁴². Podkreślając mocno, że jest apostołem, Paweł wskazuje na to, że wydarzenie pod Damaszkiem było dla niego powołaniem na apostoła, a nie tylko nawróceniem⁴³. W tym momencie został on nie tylko powołany, lecz także posłany, by głosić Ewangelię poganom.

Tej Ewangelii nie otrzymał Paweł – jak wyjaśnia on w Ga 1,11n – ani nie nauczył się od jakiegoś człowieka, ale objawił mu ją Jezus Chrystus, który powołał go na apostoła. Dopełniacz „Jezusa Chrystusa” w tym zdaniu zawiera potrójną treść. Po pierwsze to Jezus Chrystus jest podmiotem objawienia. Po drugie to dzięki Jezusowi Chrystusowi Paweł otrzymał Ewangelię i po trzecie w tym objawieniu Paweł ujrzał Jezusa Chrystusa „stającego się treścią Ewangelii”⁴⁴. Zaznaczając fakt powołania przez Chrystusa podkreśla Paweł niezależność i równorzędność swego apostołatu z innymi apostołami⁴⁵. Czyni to szczególnie wtedy, gdy musi bronić swojej godności apostołskiej przed przeciwnikami⁴⁶.

3.1. Ga 1,15-16a

Mówiąc o prorockim powołaniu Pawła „na szczególne podkreślenie”⁴⁷ zasługuje pierwszy rozdział Listu do Galatów. W biograficznej części listu – Ga 1,11-2,14⁴⁸ – Paweł broni godności swego apostołatu wobec ataków ze

⁴¹ Por. J. ZMIJEWSKI, *Paulus – Knecht und Apostel Christi. Amt und Amtsträger in paulinischer Sicht*, Stuttgart 1986, 38-46.

⁴² Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 67.

⁴³ Por. J. GNILKA, dz. cyt. 55.

⁴⁴ Tak H. LANGKAMMER, *List do Galatów*, Lublin 1999, 32n.

⁴⁵ Por. W. RAKOCY, *W obronie prawdy Ewangelii (List do Galatów)*, w: J. FRANKOWSKI – S. MĘDALA (red.), *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. 9. Dzieje Apostolskie i Listy św. Pawła*, Warszawa 1997, 264-289, 272n.

⁴⁶ O przeciwnikach Pawła por. np. J. ZMIJEWSKI, *Paulus* 83-90; A.J. NAJDA, *Apostel* 147-152.

⁴⁷ J. GNILKA, dz. cyt. 55.

⁴⁸ Ga 1,11-2,14 może być uważana za „idealną biografię”. Por. na ten temat W. STENGER, *Biographisches und Idealbiographisches in Gal 1,11-2,14*, w: P.G. MÜLLER – W. STENGER (red.), *Kontinuität und Einheit. Festschrift für F. Mußner*, Freiburg – Basel – Wien 1981, 123-140.

strony przeciwników, którzy chcieli przekonać Galatów, że nie jest on „pełnoprawnym apostołem”, a głoszona przez niego Ewangelia „nie ma pełnej wartości”⁴⁹. Apostoł oświadcza, że Ewangelia, którą głosi nie jest ludzkiego pochodzenia (1,11). Nie otrzymał jej on, ani nie nauczył się od jakiegoś człowieka, ale tak jak inni apostołowie otrzymał ją bezpośrednio od Boga, ponieważ objawił mu ją sam Chrystus (1,12)⁵⁰. Nie ma tu jednak szczegółów, kiedy miało to miejsce. Paweł przywołuje natomiast swoją przeszłość, przypominając czasy, gdy będąc jeszcze wyznawcą judaizmu z wielką gorliwością zwalczał Kościół chcąc go zniszczyć (1,13). Jako żarliwy faryzeusz był wielkim zapaleńcem w zachowywaniu tradycji Ojców (1,14). Teraz zaś jest Paweł gorliwym sługą Chrystusa, który zdaje sobie w pełni sprawę ze swego złego wcześniejszego postępowania. Taka radykalna przemiana mogła dokonać się tylko przy pomocy łaski Bożej (por. 1Kor 15,10). Apostoł odwołując się do swojej przeszłości chce „uprzytomnić wiernym, że istnieje tylko jedna Ewangelia”⁵¹, której jest sługą, oraz wskazać na Boga, który wybrał go i powołał na apostoła.

W kolejnych wierszach – Ga 1,15-16a – Paweł napisze wprost o swoim wybraniu, powołaniu i posłaniu przez Boga: ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν – „Gdy zaś Bóg znalazł upodobanie, który wybrał mnie w łonie matki mojej i powołał przez swoją łaskę, aby objawić Syna swego we mnie, abym głosił Ewangelię o Nim wśród pogan”. Apostoł nawiązuje tu do wydarzenia pod Damazkiem i mówi o nim z perspektywy opisów powołań prorockich Starego Testamentu. Podobnie jak u starotestamentalnych proroków to Bóg jest działającym podmiotem. Sformułowanie „gdy Bóg zaś znalazł upodobanie” (ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς)⁵² wyraża nie tylko wolność decyzji Boga, lecz także wskazuje na „wyjątkowość i darmowość”⁵³ Bożej łaski. Natomiast cza-

⁴⁹ J. GNILKA, dz. cyt. 203. Wyczerpująco o przeciwnikach Pawła w Liście do Galatów pisze D. GEORGI, *Die Gegner des Paulus im 2. Korintherbrief. Studien zur religiösen Propaganda in der Spätantike* (WMANT 11), Neukirchen 1964. Por. też W. RAKOCY, *W obronie prawdy* 268nn.

⁵⁰ Por. E. SZYMANEK, *List do Galatów. Wstęp – Przekład z oryginału. Komentarz*, Poznań – Warszawa 1978, 43.

⁵¹ H. LANGKAMMER, *List do Galatów* 34.

⁵² Czasownik *euvdokei/n* jest biblijnym terminem na określenie wybrania. Por. G. SCHRENK, Art. εὐδοκέω κτλ., w: ThWNT II, 736-748, 737-740; S. LÉGASSE, Art. εὐδοκέω, w: EWNT II, 187-189.

⁵³ H. LANGKAMMER, *List do Galatów* 35.

sownik ἀφορίζειν (= „wylączyć”, „oddzielać”, „przeznaczać”)⁵⁴ oznacza akt „oddzielenia” w sensie przeznaczenia do szczególnych zadań⁵⁵. Bóg wybrał Pawła i to „jeszcze w łonie matki” (ἐκ κοιλίας μητρός)⁵⁶, tak jak proroka Jeremiasza (Jr 1,5; por. Iz 41,9; 49,1)⁵⁷. Takie wybranie może być rozumiane jako przeznaczenie ze strony Boga i jako takie nie przyjmuje żadnych sprzeciwów. Apostoł nie sprzeciwia się, przyjmuje to wybranie, choć ma świadomość, że nie zasłużył na to, ponieważ prześladował Kościół Boży. „Paweł kontynuuje ciąg posłannictwa proroków. Jest jednym z nich”⁵⁸.

Następnie Paweł mówi o swoim powołaniu, które zawdzięcza jedynie wolnemu działaniu Bożej łaski⁵⁹. Inaczej niż u proroków, apostoł nie podaje tutaj żadnych danych czasowych ani miejscowych, to znaczy gdzie i kiedy się to wydarzyło. Paweł podkreśla natomiast charakter objawieniowy wydarczenia powołania⁶⁰. Podmiotem objawiającym jest Bóg, przedmiotem tego objawienia jest „Syn Boży i Jego Ewangelia. Przedmiot ten jest identyczny z przedmiotem i celem działalności proroków Starego Przymierza”⁶¹, którzy strzegli wiary Izraela oczekującego na przyjście Mesjasza. Odbiorcą objawienia jest Paweł, który otrzymuje też przedmiot przepowiadania⁶². Paweł w swoim widzeniu ujrzał Zmartwychwstałego Jezusa Chrystusa stającego się treścią Ewangelii.

Należy też zwrócić uwagę na wyrażenie ἐν ἐμοὶ (= „we mnie”). Wskazuje ono na to, że Paweł ma głosić Jezusa Chrystusa jako Syna Bożego⁶³. Podkreśla ono także intensywność tego objawienia, które dotknęło Pawła w całej jego istocie oraz radykalnie zmieniło jego życie⁶⁴. Mówiąc w ten sposób o swoim powołaniu, Paweł wyjaśnia, że głosi Ewangelię jedyną i prawdziwą. Sam zaś jest wiernym sługą, a nawet niewolnikiem Jezusa Chrystusa

⁵⁴ Por. K.L. SCHMIDT, Art. ὀρίζω κτλ. w: ThWNT V, 453-457, 454nn; U. KELLERMANN, Art. ἀφορίζώ w: EWNT I, 442-444.

⁵⁵ F. VOUGA, *An die Galater* (HNT 10), Tübingen 1998, 33n.

⁵⁶ Por. F.G. UNTERGASSMAIR, Art. κοιλία w: EWNT II, 744-745.

⁵⁷ Por. L. CERFAUX, *Geistliches Itinerarium des heiligen Paulus*, Luzern 1968, 33.

⁵⁸ E. SZYMANEK, dz. cyt. 47.

⁵⁹ Por. H. SCHLIER, *Der Brief an die Galater* (KEK VII¹²), Göttingen 1962, 53.

⁶⁰ Por. D. WIEDERKEHR, *Die Theologie der Berufung in den Paulusbriefen* (SF NF 36), Freiburg/Schweiz 1963, 101n.

⁶¹ E. SZYMANEK, dz. cyt. 47.

⁶² Por. J. ZMIJEWSKI, *Paulus* 100.

⁶³ Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 50.

⁶⁴ Por. R. BRING, *Der Brief des Paulus an die Galater*, Berlin – Hamburg 1968, 47.

(por. Rz 1,1) i nie jest w stanie nic zrobić ponad to, czego oczekuje od niego Chrystus (por. 1Kor 9,16)⁶⁵.

Bóg powołuje Pawła, podobnie jak starotestamentalnych proroków, z konkretnym zamiarem. Czasownik ἀποκαλύπτειν (= „objawić”)⁶⁶, który może oznaczać zarówno wizję jak i audycję, oznacza tu objawienie jako ukazanie się Pawłowi Zmartwychwstałego⁶⁷. Cel tego objawienia określa apostoł w słowach: „abym Ewangelię o Nim głosił poganom” (ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν). Podobnie jak Jeremiasz został powołany by być prorokiem dla narodów pogańskich (Jr 1,5), tak Paweł ma stać się głosicielem Dobrej Nowiny wśród pogan⁶⁸. Objawienie Chrystusa i misja wśród pogan są dla Pawła „nierozdzielnie związane”⁶⁹. W momencie powołania został on powołany nie tylko na apostoła, lecz także na „misjonarza pogan”⁷⁰. Bóg, który w proroctwie Deuteroizajasza objawił swą wolę zbawienia pogan, posyła teraz Pawła do głoszenia tego zbawienia w Chrystusie. Paweł zaś rozpoznaje swoje powołanie jako powołanie do głoszenia obecności zbawienia, które Bóg zapowiedział przez swoich proroków⁷¹.

3.2. 1Kor 9,1

O swoim powołaniu wspomina Paweł również w Pierwszym Liście do Koryntian. Przebywając w Efezie apostoł żywo interesuje się tym, co dzieje się w założonej przez niego korynckiej wspólnotcie. Między nim a wiernymi istnieje ścisły kontakt, dzięki prowadzonej korespondencji⁷². Koryntianie stawiają apostołowi pytania, a on udziela im konkretnych odpowiedzi na dręczące ich problemy. Tym bardziej, że po odejściu Pawła z Koryntu doszło do rozłamów w tamtejszej wspólnotcie (por. 1Kor 1,10-13)⁷³.

⁶⁵ Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 58n.

⁶⁶ Por. A. OEPKE, Art. καλύπτω κτλ., w: ThWNT III, 558-597, 582-596; T. HOLTZ, Art. ἀποκαλύπτω κτλ., w: EWNT I, 312-317, 314-317.

⁶⁷ Tak B. HEININGER, *Paulus als Visionär. Eine religionsgeschichtliche Studie* (HBS 9), Freiburg – Basel – Wien – Barcelona – Rom – New York 1996, 198.

⁶⁸ Por. C. DIETZFELBINGER, *Die Berufung des Paulus als Ursprung seiner Theologie* (WMANT 58), Neukirchen-Vluyn 1985, 61.

⁶⁹ F. MUSSNER, *Apostelgeschichte* (NEB.NT 5), Würzburg 1988, 88.

⁷⁰ J. ZMIJEWSKI, *Paulus* 100.

⁷¹ Tak K.W. NIEBUHR, *Heidenapostel aus Israel. Die jüdische Identität des Paulus nach ihrer Darstellung in seinen Briefen* (WUNT 62), Tübingen 1992, 76.

⁷² Por. A. PACIOREK, *Paweł Apostoł – pisma. Część pierwsza* (Academica 28), Tarnów 1995, 95n; J.W. ROSŁON – R. RUBINKIEWICZ, *Święty Paweł*, w: R. RUBINKIEWICZ (red.), *Wstęp do Nowego Testamentu*, Poznań 1996, 341n.

⁷³ Por. G. RAFIŃSKI, *Drogi i bezdroża chrześcijańskiej „gnozy”* (Pierwszy List św. Pawła do Koryntian), w: J. FRANKOWSKI – S. MĘDALA, *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. 9. Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, Warszawa 1997, 156n.

W 1Kor 9 Paweł podejmując temat wolności omawia zadania i obowiązki związane z piastowaniem urzędu apostołskiego. Apostoł rozpoczyna w 9,1 od apologii swojego apostołatu, stawiając cztery retoryczne pytania: „Czyż nie jestem wolny? Czyż nie jestem apostołem? Czyż nie widziałem Jezusa, Pana naszego? Czyż nie jesteście moim dziełem w Panu?” Na szczególną uwagę zasługuje tutaj trzecie pytanie: οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; – „Czyż nie ujrzałem Jezusa, Pana naszego?”, ponieważ odnosi się ono bezpośrednio do powołania Pawła. Apostoł mówi tu – w pierwszej osobie liczby pojedynczej – o objawieniu Jezusa Chrystusa, które zostało mu dane, tak jak prorokom Starego Testamentu (por. Iz 6,1-10; Ez 1-3). W odróżnieniu od nich nie podaje jednak żadnych dokładnych danych, co do daty i miejsca tego wydarzenia (np. Izajasz podaje, że powołanie prorockie otrzymał w roku śmierci króla Ozjasza – Iz 6,1)⁷⁴.

Bardzo ważne znaczenie w pytaniu apostoła posiada słowo ἑώρακα (= „ujrzałem”), użyte w czasie przeszłym (perfectum), które brzmi potwierdzająco i przypomina opowiadania Ewangelii o widzeniach zmartwychwstałego Chrystusa przez niewiasty i apostołów (πρὸς ἑώρακα w J 20,18.25.29). W Septuagincie słowo ἑώρακα jest tzw. „formą widzeniową”, która występuje również w wizjach prorockich (por. Iz 6,1; Ez 1,1; 1,28, 2,9; 1Krl 22,19)⁷⁵. Paweł używając terminu ἑώρακα chce powiedzieć, że przeżyta przez niego wizja pod Damazkiem, w której objawił mu się zmartwychwstały Chrystus, jest obecna na trwałe w jego życiu i działa aż do tej pory. Wizja ta nie jest dla apostoła jakimś zwykłym przyglądaniem się czy neutralnym obserwowaniem, lecz objawieniem Jezusa Chrystusa i to zmartwychwstałego⁷⁶. Paweł nazywa tutaj przedmiot swojego widzenia: Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν – „Jezusa, Pana naszego”. Mówiąc „naszego” (ἡμῶν) wyjaśnia, że ujrzał tego samego Pana Jezusa, którego widzieli inni apostołowie⁷⁷. Pawłowi zarzucano bowiem, iż nie należał do Kolegium Dwunastu, bo nie widział ziemskiego Jezusa. Paweł nawiązuje do tego i w ten sposób odpiera zarzuty⁷⁸. Podkreśla przy tym, że tak jak Piotr i jak pozostali apostołowie był godny uj-

⁷⁴ Por. H. LANGKAMMER, *Pierwszy i Drugi List do Koryntian. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1998, 51n.

⁷⁵ Por. C. DIETZFELBINGER, dz. cyt. 54n.

⁷⁶ W. SCHRAGE, *Der erste Brief an die Korinther. 2. Teilband. 1Kor 6,12 – 11,16* (EKK VII/2), Solothurn – Düsseldorf – Neukirchen-Vluyn 1995, 288.

⁷⁷ Por. J. BLANK, *Paulus und Jesus. Eine theologische Grundlegung* (StANT XVIII), München 1968, 202n.

rzeń zmartwychwstałego Chrystusa i rozumie to jako konstytutywny znak swego apostołatu⁷⁹.

Użycie tytułu κύριος – „Pan”⁸⁰ na określenie zmartwychwstałego i uwielbionego Chrystusa (por. Flp 2,9-11; 1Kor 12,3) oraz Jego boskości, przypomina wizje tronu u starotestamentalnych proroków (por. Iz 6; Ez 1). Paweł doświadcza w tej chrystofanii, działającego w nim samym żywego i zmartwychwstałego Pana, który mu się objawia⁸¹. To objawienie Jezusa Chrystusa, które jest dla Pawła powołaniem i zarazem posłaniem⁸², ma podobne znaczenie, jak wizje Izajasza, czy Ezechiela. Tak jak ci prorocy, Paweł doświadcza podczas wizji swojego powołania i otrzymuje posłannictwo, aby iść i głosić Ewangelię wśród pogan⁸³.

3.3. 1Kor 15,8

Problem swego powołania podejmuje Paweł także w 1Kor 15, gdy omawia problematykę zmartwychwstania. Po przytoczeniu przejętego z tradycji świadectwa o zmartwychwstaniu Chrystusa oraz o Jego ukazaniu się Kefasowi a potem Dwunastu (15,3-5)⁸⁴ i po wyliczeniu kolejnych chrystofanii Zmartwychwstałego (15,6n) pisze Paweł w 15,8 o swoim spotkaniu ze zmartwychwstałym Chrystusem: ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερὲν τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κάμοι – „W końcu zaś po wszystkich, ukazał się i mnie jako poronionemu płodowi”. Paweł stawia siebie tutaj w szeregu wymienionych wcześniej świadków zmartwychwstania, którzy również widzieli zmartwychwstałego Chrystusa⁸⁵. Pozwala to wnioskować, że Paweł świadomie dołącza się do tej „nieokreślenie dużej” grupy apostołów, którzy także zostali powołani i otrzymali zadanie od Chrystusa⁸⁶. Podobnie jak we wcześniejszym tekście 1Kor 9,1, nie ma tutaj dokładnie określonego miejsca i czasu wydar-

⁷⁸ Por. E. DĄBROWSKI, *Listy do Koryntian. Wstęp – Przekład z oryginału. Komentarz*, Poznań 1965, 211.

⁷⁹ Por. H. MERKLEIN, *Der erste Brief an die Korinther. Kapitel 5,1 – 11,1* (ÖTK 7/2), Gütersloh – Würzburg 2000, 214.

⁸⁰ Por. G. QUELL – W. FOERSTER, Art. κύριος κτλ., w: ThWNT III, 1038-1098, 1087-1094; J.A. FITZMYER, Art. κύριος κτλ., w: EWNT II, 811-820, 813-820.

⁸¹ Por. J. BLANK, dz. cyt. 205.

⁸² W. SCHRAGE, dz. cyt. 288.

⁸³ Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 49.

⁸⁴ Por. H. LANGKAMMER, *Pierwszy i Drugi List do Koryntian* 82n.

⁸⁵ Por. J. KREMER, *Der Erste Brief an die Korinther* (RNT), Regensburg 1997, 322; C. WOLFF, *Der erste Brief des Paulus an die Korinther* (ThHK 7), Berlin 2000, 373.

⁸⁶ Tak A. STROBEL, *Der erste Brief an die Korinther* (ZBK.NT 6/1), Zürich 1989, 234.

zenia. Wyrażenie zaś ἔσχατον δὲ πάντων (= „w końcu po wszystkich”), które może być rozumiane w sensie czasowym, wskazuje na to, że Paweł rozumie siebie – w kategoriach czasowych – jako ostatniego świadka, któremu ukazał się zmartwychwstały Chrystus⁸⁷. Samo objawienie Chrystusa wyrażone jest słowem ὤφθη (= „ukazał się mi”)⁸⁸, które przypomina sformułowania Ewangelii o ukazywaniu się Zmartwychwstałego (por. Łk 24,34; Dz 9,17; 13,31; 26,16). Słowo zaś κάμοί (= „i mnie”) uwypukla tę samą pozycję Pawła z innymi apostołami, czy świadkami zmartwychwstania. Paweł otrzymał bowiem takie same objawienie Chrystusa jak oni⁸⁹.

Na uwagę zasługuje określenie ἔκτρομα (= „poroniony płód”), które jest hapax legomenon w Nowym Testamencie⁹⁰. Wskazuje ono na niezwykłość tego wydarzenia i podkreśla „element niespodzianki”, którą otrzymał Paweł⁹¹ (por. też Oz 13,13)⁹². Mocne zaznaczenie ukazania się zmartwychwstałego Chrystusa ma na celu wyeliminowanie wszelkich wątpliwości, co do apostołskiego powołania i posłannictwa Pawła, a więc ma służyć legitymacji powołanego apostoła, to znaczy potwierdzeniu jego powołania i posłania przez Chrystusa⁹³. Paweł rozumie siebie i swoją posługę przez pryzmat Zmartwychwstałego, który go powołał i powierzył mu zadanie głoszenia Ewangelii, który sam wreszcie legitymuje jego apostołat, podobnie jak Bóg legitymuje proroków, np. Izajasza czy Ezechiela.

⁸⁷ Por. A.J. NAJDA, *Apostel* 49.

⁸⁸ ὤφθη jest starotestamentalną formułą objawieniową (por. LXX Rdz 12,7; 17,1; 26,2.24; 35,9 i in.). W 1Kor 15,8 użyta jest medialnie i należy ją tłumaczyć jako *passivum divinum*, tak W. BAUER, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*, hg. von K. Aland – B. Aland, Berlin – New York 1988, 1171n. Por. też W. MICHAELIS, Art. ὀράω κτλ., w: ThWNT V, 315-381, 358nn; J. KREMER, Art. ὀράω κτλ., w: EWNT II, 1287-1293, 1291; B. HEININGER, dz. cyt. 192nn.

⁸⁹ Por. C. DIETZFELBINGER, dz. cyt. 56n.

⁹⁰ Por. J. SCHNEIDER, Art. ἔκτρομα, w: ThWNT II, 463-465; P. VON DER OSTEN-SACKEN, Art. ἔκτρομα, w: EWNT I, 1030-1031.

⁹¹ Por. J. BLANK, dz. cyt. 188n; J. KREMER, *1Kor* 332.

⁹² M. SCHAEFER, *Paulus, »Fehlgeburt« oder »unvernünftiges Kind«?*, w: ZNW 85(1994), 207-217, 215nn, uważa, że Paweł jest drugim Efraimem, nierozsądnym synem, podobnym do tego z Oz 13,13, ponieważ choć wybrany już w łonie matki nie poszedł za głosem Bożym, lecz – wprost przeciwnie – prześladował Kościół Boży. Chrystus objawił mu się późno, prawie za późno, tak jak nierozsądne dziecko (Oz 13,13) późno, w pewnych okolicznościach za późno, wychodzi z łona matki.

⁹³ Por. A. STROBEL, dz. cyt. 235; K. ROMANIUK – A. JANKOWSKI – L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu II*, Poznań – Kraków 1999, 159.

3.4. 2Kor 4,6

O swoim powołaniu przez Boga wspomina Paweł także w 2Kor 4,6: ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν, Ἐκ σκότους φῶς λάμψει, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ – „*bo Bóg, Ten, który rozkazał ciemnościom, by zajaśniały światłem, zabłyśnął w naszych sercach, by olśnić nas jasnością poznania chwały Bożej na obliczu Jezusa Chrystusa*”. Apostoł mówi tu inaczej o swoim powołaniu niż w poprzednich tekstach. Używa nie tylko pierwszej osoby liczby mnogiej, lecz także dla wyjaśnienia swego powołania odwołuje się do motywu światła, który występuje już w tekstach starotestamentalnych w związku z powołaniem i posłaniem przez Boga (2Sm 22,29; Iz 58,10; 42,6n.16; 60,1-3)⁹⁴. Paweł umieszcza swoje powołanie przez Boga „w relacji do stworzenia światła: Bóg stworzył w nim światło i poprzez to dokonał w nim aktu nowego stworzenia, który on ma przekazywać dalej w swoim przepowiadaniu⁹⁵. W przeżytej chrystofanii Paweł zostaje oświecony i uzdolniony do tego, aby rozpoznać Boską chwałę Jezusa Chrystusa jako Syna Bożego i aby głosić tę chwałę w swoim przepowiadaniu Ewangelii⁹⁶.

Porównując powołanie Pawła, z powołaniami proroków Starego Testamentu można dostrzec pięć podstawowych wspólnych elementów⁹⁷:

1. Powołanie jest jednorazowym wydarzeniem.
2. Inicjatywa wychodzi zawsze od Boga i nie jest żadną ludzką zasługą.
3. Powołanie jest zawsze połączone z objawieniem, które ma być dalej przekazywane.
4. Objawienie dokonuje się w formie wizji albo audycji.
5. Powołanie obejmuje całe życie powołanego, całą jego egzystencję.

⁹⁴ Por. F. BACK, *Verwandlung durch Offenbarung bei Paulus. Eine religionsgeschichtlich-exegetische Untersuchung zu 2Kor 2,14–4,6* (WUNT II/153), Tübingen 2002, 125. Motyw światła odgrywa też istotną rolę w trzech opisach Dziejów Apostolskich o powołaniu Pawła.

⁹⁵ Tak C. DIETZFELBINGER, dz. cyt. 63.

⁹⁶ Por. J. KREMER, *2. Korintherbrief* (SKK.NT 8), Stuttgart 1990, 45; C. WOLFF, *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther* (ThHK 8), Berlin 1989, 87; M.M. GRUBER, *Herrlichkeit in Schwachheit. Eine Auslegung der Apologie des Zweiten Korintherbriefs 2Kor 2,14 – 6,13* (FzB 89), Würzburg 1998, 313-319; A.S. JASIŃSKI, *Apostolska służba Ewangelii (Drugi List św. Pawła do Koryntian)*, w: J. FRANKOWSKI – S. MĘDALA, *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. 9. Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, Warszawa 1997, 228-263, 243.

⁹⁷ A.J. NAJDA, *Apostel* 52.

PROPHETISCHER CHARAKTER DER BERUFUNG DES PAULUS

ZUSAMMENFASSUNG

Berufung ist ein unvermittelter und unerwarteter Ruf Gottes an einen Menschen, der von Gott in Anspruch genommen und in ein neues Verhältnis zu Gott und zu den Mitmenschen gestellt wird. Im Alten Testament werden solche Personen wie Abraham (Gen 12,1-9), Mose (Ex 3,10.16), Samuel (1Sam 3), Gideon (Ri 6,14) und die Propheten (Jesaja, Jeremia, Ezechiel) berufen. Im Neuen Testament ist von der Berufung des Paulus am meisten die Rede. Lukas, der Verfasser der Apostelgeschichte, gestaltet die Berufung des Apostels deutlich in Anklang an die prophetischen Berufungsgeschichten. Dreimal wird von ihm das Damaskusereignis im Sinne einer prophetischen Berufung dargestellt (Apg 9,1-19a; 22,6-16; 26,12-18). Paulus selbst erinnert an seine Berufung an vier Stellen (Gal 1,15-16; 1Kor 9,1; 15,8; 2Kor 4,6). Dabei sind auch Analogien zu den Berufungsberichten der alttestamentlichen Propheten nicht zu übersehen.